

MÁNNÁSUODJALUS

Máná buoremussaj

VUONA MÁNNÁSUODJALUS

Mánnásuodjalus galggá vaddet mánájda, nuorajda ja familjajda viehkev ja dárjav gá li gássjelisvuoda sijdan jali gá sijdda jali máná dárba viehkev mánnásuodjalus (buojkulvissan ulmutjahttemgássjelisvuoda, gárramvuoda). Æjgdij ávdás-vásstádus la mánájdiska huksat. Valla jus æjgáda muodástuvvaba jali sunnun li gássjelisvuoda, de galggá mánnásuodjalus viehkedit vaj mána ja nuora oadtju dav huvsov majt dárba.

Mánnásuodjalus galggá sihkarasstet vaj máná ja nuora gudi viessu dakkár vidjurij ma máhtti sijá varresvuodav ja ávdánahttemav vahágahttet, oadtju viehkev ja huvsov riehta mudduj, ja viehkedit vaj máná ja nuora oadtju jaskugis vidjurijt bajássjattadijn.

Máná buoremussaj

Mánnásuodjalus viertti álgget danna mij la buoremus mánáj. Muhttijn soajttá dat mannat æjgádij mielaj vuossti. Mánnásuodjalus galggá ávdemusát viehkedit ja doarjodit æjgádjijt vajietja sjaddaba buorre huvsulattjan mánájdiska. Jus dát viehke ij la nuoges, jali æjgádij gássjelisvuoda li ilá stuore, de máhttá sjad-dat darbbo mánájtiehtjádij hállduj doalvvot oanep jali guhkep ájggáj.

MIJÁN LI GÁSSJELISVUODA, MÁHTTÁ GUS MÁNNÁSUODJALUS VIEHKEDIT?

Divna soajtti soames bále viessomáigenis gássjelis vidjurijda boadádallat, gá le dárbbu viehkes ja dárjas mánájdísá huksat. Dakkár báttájn la mánnásuodjalusá ávdåsvåsståduš familjav viehkedit.

Moattes adni gássjelissan gulådallat mánnásuodjalusájn, danen gá balli mánná valdeduvvá sijás. Mánav iehtjádij hállduj doalvvot le viehka alvos dáhpáduš goappátjagá mánnáj ja æjgá-djida. Dan diehti vierttiji liehket sierra oare vaj návti galggá sjaddat.

Jus dárbaiva viehkev mánnásuodjalusás, de máhtá skuolggat dan suohkanij gånåå åro ja ádnat sgastallamav. Gå sgastallamij boadá, de mánnásuodjalusá siegen guoradalá makkár dárbo li viehkes ja dárjas duv familjav.

lenemus oasse sijás gudi oadtju viehkev mánnásuodjalusás oadtju viehkev sijdan vaj máná ja æjgáda bukti aktan viessot. Dát gåhtjoduvvá viehkkedoajmman, ja máhtti liehket buojkulvissan:

- ráde ja bagadusa familjav
- æjgátjuohkusa
- oatsodiddje
- biednikviahkke mánnágárddesadjáj
- biednikviahkke asstoájggeårnigij (SFO/AKS)
- biednikviahkke asstoájggeđåjmajda jali juoga ietján
- giehpeditbme åjlegijit / guossidimsijdda

**Máhttelis la aj ádnot viehkev
familljasuodjalimkontávrajn.**

Dáppe máhtti familja oadtjot bagá-
dusáj ja ságastallamijt árggabiejve
gássjelisvuodaj birra, ja gá li gássjelis-
vuoda, rijdo jali vuorrádisá familjan.

40 prosenta divna mánajs gudi oadtjun viehkev mánnásuodjalimes jagen 2012 oadtjun rádiijt ja bagádusájt.

20 prosenta oadtjun fálov guossidimsiidajda ja 19 prosenta mánájs oadtjun ekonomalasi doarjjadárjajt. Badjel 80 % divna mánájs majda mánnásuodjalibme oassálasstá, oadtju luojvoj viehkkedájmajt. (SSB)

MÁRÁSTAV SOAMES MÁNÁJN GEV DÁBDÁV. GALGAV GUS MÁNNÁSUODJALUSÁJN SÁGASTIT?

Ieddnen jali áhttjen ihkap balá mánnásuodjalusájn ságastimes. Ráddnán, berrahin, áhpadiddjen jus muodugattjan dån ihkap juorrula ja balá sehkanimes.

Jus soames ij ságasta de soajttá máná ja æjgáda e oattjo dav viehkev ja dårjav majt dárbahti, ja mij la sidjij rievtesvuohta oadtjot lága milta.

Ale balá bájkálasj mánnásuodjalusájn ságastimes. Skuolka ja giehto gássjelisvuodas ja mårráhis. Mánnásuodjalusá fáhkaulmutja máhtti dunji vaddet moadda buorre ráde ja oajvvadusá gáaktu galga dåmadit ja gáaktu sij máhtti viehkedit jali sijáv gejs mårráha.

Jus la duv mielas unugis mánnásuodjalusájn ságastit, de máhtttá juogu sosiállááhpaddidje, varresvuohtasujtár, radediddje jali ietjá állessjattuk viehkedit duv dájna.

Máhtáv gus liehket namádibmen gá diededav?

- Iesj máhta mierredit jus sidá namádibmen liehket gá ságasta mánnásuodjalusájn.
- Iesj máhtá mierredit jus sidá ássjev diededit namadibmen, vaj mánnásuodjalus jali ga æjgáda diehti guhti diedet. Mujte val familjan la máhttelisvuohta diedádusav låhkåt, jus dån buojkulvissan tjálá dån la máná siessá, de soajttá dåbdåduvvat álkkes låhkáj.
- Jus i sidá namádibmen liehket, de soajtti æjgáda oadtjot diehtet guhti le mårráhav diededam mánnásuodjassaj.

MIJ DÁHPÁDUVVÁ GÅ MÁNNÁSUODJALUS OADTJU MÁRÅJDIEDÁDUSÁV SOAMES MÁNÁ JALI FAMILJA BIRRA?

Mánnasuodjalus álu oadtju skuolkanav jali girjev gånna soames giehttu sán jáhkká juoga ij la buorre soames mánán jali familjan. Dákká gáhtjoduvvá måråjdiedádussan. Mánnasuodjalusán la vælggogisvuohta måråjdiedádusáv tjadádit ja merustallat jus ássje galggá guoraduvvat ienebut jali ij.

Jus mánnasuodjalus gávnna oarev ássjev lagabut guoradallat, de soajttá mánnasuodjalus guládallat sujna guhti le diededam vaj ienep dieđojt oadtju man diehti måråjdiedádus la rájadum.

Ietjá bálijt ij la mánnasuodjalusán dárbbu dassta, ja ságas njuolgga máná æjgáđij vaj guoradallá ássjev vijdábut. De gáhtjoduvvi æjgáda sagastibmáj juogu kontávrrån jali sijdan. Jus mánnasuodjalus boahtá guossáj sijdan, de rájaduvvá vuostak girjje diedádussan mánnasuodjalus boahtá guossáj.

Gå æjgáda iejvviji mánnasuodjalusá barggev, de oadtjoba sáj dieđojt måråjdiedádimes, ja álu ja dájvváj oadtjoba ietja låhkåt dav. Gå sáj libá oadtjum ienep dieđojt måråjdiedádusás, de sáhkadi mánnasuodjalusá bargge ja familja dassta mij la tjáledum. Álu sihtá mánnasuodjalus aj sáhkadi ietjádij gudi dåbđdi mánáv ja familjav, buojkulvissan varresvuohtaguovdatjijn, mánnagárdijn, skåvlåjn, PP-dievnastusáj ja muodugattjajn.

Guoradallamij baktu galggá mánnasuodjalus gávnadit jus la dárbbu ássjev oatsodit jali ij.

ÆJGÁDIJ JA ÁVDÁSTIDDJIJ RIEVTESVUODA

Æjgáda geij lunna mánná árru, ja æjgáda geijn la æjgáda ávdásvásstáduš, li oassálasste mánnásuodjalusássjen. Jus dån la oassálasste ássjen, de la dujna:

- Rievtesvuohta ássje dokumentajt gæhttjat
- Rievtesvuohta gujddit mánnásuodjalusá mærrádušájt
- Rievtesvuohta oassálasstet Fylkkanammadusá tjåhkanimen ja javllat majt miejnni
- Rievtesvuohta nåvkå advokåhttavæhkkáj ássjiin Fylkkanammadusån ja riektån
- Rievtesvuohta gujddit Fylkkanammadusá mærrádušájt ja doalvvot dajt duobbmoståvlåjda
- Rievtesvuohta ádnót mærráduš mánav duv háldos válldet fámoduhteduvvá

AN:A MÁNNÁKONVENSJÁVNNÁ

Konvensjávnná javllá gájkka ulmutja nuorabu gá 18 jage li máná, ja lávdaduvvi Mánnákonvensjávnnás.

MÁNÁJ RIEVTESVUODA:

- Gájkka máná li riegádam friddja ulmutjin ja siján la avta árvvo.
- Gájkka mánajn la rievtesvuohta nammaj ja nasjonalitehttaj.
- Gájkka mánajn la rievtesvuohta suodjáj.
- Gájkka mánajn la rievtesvuohta buoremus varresvuohtavæhkkáj gá máhttelis ja nuogesvuohtaj biebmojs ja juhkusijs.
- Gájkka mánajn la rievtesvuohta vuojnodisá buktet ja vieleduvvat.
- Gájkka mánajn la rievtesvuohta skávlán mannat.
- Gájkka mánajn la rievtesvuohta stuvssit, asstoágggáj ja vuojnjadit.
- Gájkka mánajn li avta rievtesvuoda.

GÅKTU GULÁDAV MÁNNÁSUODJALUSÁJN?

Girjev tájllat

Dån máhtá rádjat tjálasaj måråjdiedádusáv pástajn, gånna giehto dujna le dárbo viehkes ja hálijda mánnásuodjalusájn æjvvalit. Máhtá aj rádjat tjálasaj diedádusáv pástajn jus måråsta soames mánás. De hæhttu tájllat vehik mij la gássjelisvuohtan, gesi guosská ja gåktu mánnásuodjalus máhttá oadtjot aktijvuodav sujna gesi guosská.

Skuolkkat

Dån máhtá aj skuolggat mánnásuodjalussaj dan suohkanin gánná mánná/nuorra árru. Gå skuolka, de oattjo ságastit soabmásijn mánnásuodjalusán massta måråsta. De máhtá oadtjot rádiijt ja oajvvadásjt majt máhtá vijddábut dahkat. Máhtá aj liehket namádibmen.

Æjvvalibme

Sjiehtada ájgev ságastallamij. Moadda mánnásuodjalusdievnastusá li lijggodam ájgev ráde- ja bagádallamságastallamijda. Jus dakkir ságastallamav sidá, de skuolka suohkana mánnásuodjalussaj ja gatjáda jus siján la assto duv iejvvit. Dakkár ságastallambáttáj oattjo giehttot massta måråsta, ja máhtá oadtjot bagádusájt gáktu máhtá vijddábut dahkat. Dån oattjo aj válldet fáron soabmásav doarjodiddjen.

JUS DUJNA LE DÁRBBO DÅLKÅS, DE MÁHTÁ DÅLKÅV ÁDNOT

FAMILJARÁDÁDALLAMA

Dábij milta le mánnásuodjalus mij mierret mij galggá dáhpádallat mánnásuodjalimássijjn.

Familja ma li gássjelis dilen máhtti aj oadtjot viehkev tjadádittjat familjarádádallamav. Fámilljarádádallam la tjáhkanibme gánná famillja tjáhkan berrahij jaiehtjádij gudi li ájnna mánnáj. Famillja sjiehtat mij sijá mielas bierridagáduvvat vaj sjaddá buorep mánnáj ja familljaj, ja ságastallat dássta mánnásuodjalusájn.

Jus dån la vásedam juojddáv mij la baldedahte jali unugis dáhpáduv, jali jus dujna jali soames iehtjádin gev dåbdå li vuorrádisá familjan - guládalá mánnásuodjalusá vávtajn jali skuolga

hiehteskuolganav 116 111

Poastadræssa

Postboks 2233

3103 Tønsberg

Guossidimadræssa

Stensberggaten 27

0170 Oslo

bufdir.no